

OROSZ ATHANÁZ

HOGYAN IS ÁLLUNK A 373. KÁNONNAL?

Számadás az ókeresztény fegyelmi rend és a legfrissebb források tükrében

TARTALOM: Bevezetés; 1. A papi nőtlenség és nős papság „apostoli eredetének” kérdése; 2. A nőtlenség és nős papság keleti hagyománya; 3. Isten akaratának kétféle megnyilvánulása; 4. Újabb nehézségek a papság és nőtlenség között lényegi kapcsolatot kimutató tanítóhivatali megnyilatkozások kapcsán; 5. Hol lehet egyensúlyban a két papi életforma?

Bevezetés

Miután az Európa-hírű *Ivo Führer* sankt galleni püspök és a luzerni katolikus szinódus hivatalosan is fölvetette a kötelező papi cölibátus módosításának lehetőségét,¹ a Svájci Katolikus Püspöki Kar kifejtette, hogy „nyitott ugyan az úgynevezett *virī probati*, vagyis a házasságukban és egyházi-polgári hivatalukban már kipróbált férfiak fölszentelése irányában”, ez az eshetőség azonban még nem tűnik aktuálisnak. Azon túl, hogy „a legutóbbi pápák és most II. János Pál a cölibátusnak kiemelkedően nagy jelentőséget tulajdonítottak”, maga a történelem is azt tanítja – hangzik a püspöki kar nyilatkozata –, „hogy mindazok az egyházak, amelyek a cölibátust szabadon választhatóvá tették, azt egyszersmind megszüntették”. Márpedig a svájci püspökök szerint az Egyház elszegényedését jelentené, ha nem volna több nőtlen papja.²

Az érvelés egyik mondata a keleti hagyományok szempontjából nem kis mértékben „sántít”. Hiszen már a II. Vatikáni Zsinat *Határozata a papi szolgálatról és életről* is úgy hivatkozott a keleti egyházak hagyományos gyakorlatára, mint ahol „*azon kívül, akik az összes püspökkel együtt a kegyelem ajándékából a cölibátusra vállalkoztak, vannak érdekekben gazdag, házas papok is*”.³ És – hogy csak a keleti szertartásúakra

¹ Vö. *Christ in der Gegenwart* 56 (2004) 121, vezércikk.

² *Zenit* (ZG04032510).

³ *Presbyterorum Ordinis* (= *PO*) 16. Magyarul: *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, (Szent István kézikönyvek 2), Budapest, 2000, 594. Kiemelés a cikk írójától.

vonatkozó legfrissebb hivatalos szabályt idézzük – a CCEO 373. kánonja szerint „A klerikusoknak a mennyek országáért választott, és a papsághoz annyira illő nőtlenségét mindenütt nagyra kell becsülni, amint azt tanúsítja az egyetemes Egyház hagyománya; úgyszintén tiszteletben kell tartani a házasság kötelékében levő klerikusok állapotát, amelyet az ősegyháznak és a keleti Egyházaknak gyakorlata évszázadokon át szentesített”.⁴ Tehát – legalábbis hivatalos szinten – még szó sincs a papi nőtlenség megszüntetéséről avagy háttérbe szorításáról. Sőt első látásra úgy tűnik, hogy „az Egyház elszegényedése” helyett keleti hagyományaink éppen a két életállapot egyensúlyban tartásával⁵ és kiegyensúlyozott megbecsülésével képviselnek páratlan gazdagságot. Hiszen nemcsak a szerzetesi és papi nőtlenséget (*sacerdotio tam congruus caelibatus*) illetik nagybecsüléssel, hanem a katolikus Egyházon belül egyedülálló módon tiszteletben tartják a házassági kötelékben élő klerikusok állapotát is.

S ezt bátran állíthatjuk annak a nőtlen papunknak jubileumi kötetében is, aki több évtizedes tanári és papnevelői működése során több száz nős papunk képzésében vállalt felelősséget.

Persze nem állhatunk meg az „első pillantásnál”, hiszen a téma súlya és egyetemes egyházi vonatkozása is komoly történelmi elemzést igényel attól, aki bármit is szeretne megállapítani a két életállapot egyensúlyával kapcsolatban.

A témát mindenekelőtt az ókeresztény egyház szempontjából kell megvizsgálnunk, hiszen ebben a korban alakult ki nyugaton a papi nőtlenségnek a keletiektől eltérő gyakorlata. Tisztáznunk kell, hogy van-e történelmi alap arra a római katolikus érvelésre, amely szerint a (kötelező) papi cölibátus már az ősegyház gyakorlatából, apostoli alapon vagy az apostoli atyák korából volna igazolható.⁶

---

⁴ Ford. Dr. Hollós János. Az eredeti latin szöveg: „Caelibatus clericorum propter regnum coelorum delectus et sacerdotio tam congruus ubique permagni faciendus est, prout fert universae Ecclesiae traditio; item status clericorum matrimonio iunctorum praxi Ecclesiae primaevae et Ecclesiarum orientalium per saecula sancitus in honore habendus est.” A fordító ez utóbbit (a nős klerikusok családi *állapotát*) a Kódexet magyarázó kötetében azzal kommentálja: „Ezt szentesíti az ősegyháznak és a keleti Egyházaknak évszázados gyakorlata”. Cikkünkben többek között ezt a mondatát is igyekszünk alátámasztani és igazolni az egy évtizede egyre többször ismételtetett és a CCEO 373. kánonját is támadó ellenkező értelmű állításokkal szemben.

⁵ Vö. NEDUNGATT, G., „Celibate and Married Clergy in CCEO Canon 373”, in *Studia canonica* 36 (2002) 129-167.

⁶ Vö. COCHINI, CH., *Origines apostoliques du célibat sacerdotal*, Párizs-Namur 1981; CHOLIJ, R., *Clerical Celibacy in East and West*, Leominster 1989. A Rómában nagy örömmel fogadott és STICKLER, A. M., *Il celibato ecclesiastico: la sua storia e i*

Aztán át kell tekintenünk a tanítóhivatal múlt században megjelent megnyilatkozásait, s legalább nagy vonalakban fogalmat kell alkotnunk arról, hogy mely sajátjogú egyházak szűkítik az ősi hagyományban elismert („pluralista”) gyakorlatot,⁷ illetve hogy miként értelmezhető ma a nős papságra vonatkozó általános rendelkezést területi alapon beszűkítő 758. kánon (3. §) sokak által vitatható kérdése, és mennyiben érvényesek még az 1929/30-ban hozott római rendelkezések. Végül hazai részről pedig egyszer számot kell adnunk arról, hogy a Hittudományi Főiskolánkon több mint fél évszázad alatt végzett papnövendékeknek miért „csak” elenyészően kis százaléka döntött „a papsághoz annyira illő (*tam congruus*) nőtlenség” mellett.

1. A papi nőtlenség és nős papság „apostoli eredetének” kérdése

Közismert, hogy az ősegyházban voltak olyan elkötelezett aszkéták, akik radikálisan igyekeztek megélni a Mester által meghirdetett életeszmenyt. Szent Pál szerint „a nőtlennek arra van gondja, ami az Úr: hogyan járjon az Úr kedvében...”,⁸ amivel az egyház ügye természetesen mindig jól összefér. Ugyanakkor a főapostolok különböző életformáját bemutató 1Kor 9,5 tükrözi azt, hogy a népek nőtlenül misszionáló apostola nem azonosult az összes többi apostol életformájával és családi állapotával. Kétségtelen továbbá, hogy a II. század egyháza sem szűkölködött olyan elkötelezett aszkétákban, akik radikálisan igyekeztek megélni az önmegtartóztatás különböző formáit, s az önkéntes szüzessé-

---

suoi fondamenti teologici, Vatikánvárosban 1994-ben megjelent könyvében nagyra méltatott elméletet enyhén módosítva idézi föl RATZINGER, J., *A föld sója. Kereszténység és Katolikus Egyház az ezredfordulón. Beszélgetés Peter Seewalddal*, Budapest 1997, 159. a következő szavakkal: „Újabb kutatások mutatják, hogy a cölibátus sokkal régebbi, mint azt az általában ismert jogi források mutatják, visszanyúl a második századig. Kezdetben keleten is sokkal elterjedtebb volt, mint eddig gondoltuk.”

⁷ Jelenleg a 21 *sui iuris* egyház közül kettő nem teszi fakultatívvá a papi nőtlenséget. Vö. NEDUNGATT, *op. cit.*, 129 és 153, 57. lánj.: „Ma a nős papság minden keleti katolikus egyházban elfogadott, a szír-malabár és a szír-malankár egyház kivételével... A bizánci rítusú egyházakban az egyházmegyes papság többsége nős, sőt egyesekben mindenki...”

⁸ 1Kor 7,32. NEDUNGATT, *op. cit.*, 129. jeles exegéták (C. K. Barrett és J. Murphy – O Connor) 1. Kor levélhez fűzött magyarázatait összefoglalva tisztázza, hogy eredeti kontextusában olvasva Pál itt idézett mondata nem jelenthette azt, hogy a házasságban élők vallási szempontból csökkent értékűek, vagyis Isten szeretetében „megosztott szívűek” lennének. Szent Pál egyszerűen azt akarja, hogy a házások és nős emberek egyaránt „mentesek legyenek a gondoktól”.

get is szükségesnek tartották. „Ha valaki az Úr teste iránti tiszteletből meg tud maradni szüzességben, maradjon meg, de ne dicsekedjék” – rendelkezik Antiochiai Szent Ignác.⁹

Az Egyház élén is álltak olyanok, akik életmódjukkal a Lk 20,36 ígérletét igyekeztek tudatosítani: hogy „a feltámadás fiai, az Isten fiai”. Tehát akik Istentől arra kaptak hivatást, hogy a holtak közül feltámadott élők legyenek, akik szeretetközösségként annak az Országnak tanúi, amelyik Isten jelenlétéről tanúskodik mindenki- ben és mindenben. Az első évszázadok keresztényeit állandóan fenyegető halálveszély a buzgóbbak számára inkább lehetőség volt az Isten Országával való teljes azonosulásra. Ez persze csak azok számára lehetett vonzó, „akik szemeiket az eljövendő életre szögezték”.¹⁰

Az életmódjukat meghatározó evangéliumi helyek közül érde- mes még egyszer alaposabban is átgondolni Jézus szavait: „Akik [...] méltók rá, hogy eljussanak a másik világba és a halálból való feltáma- dásra, nem nősülnek és nem is mennek férjhez. Hiszen már [...] feltá- madtak.” (Lk 20,34-36). Sokan még a Jelenések könyvének szép képét is idekapcsolták, mely az Isten Bárányának mennyei kíséretéhez tartozó száznegyvennégyezer szentet így jellemzi: „Asszonyt nem érintettek, szüzek maradtak, és mindenüvé követték a Bárányt, ahová ment. Ők megváltottak az emberek közül.”¹¹

Sok vita folyt már Alexandriai Kelemen *Szöttekének* azon rész- letéről, amelyet kétféleképpen is lehet fordítani: „Az Apostol szívesen elfogad olyan férfit, akinek egy felesége van, legyen akár pap, diakónus, vagy világi; ha kifogástalanul él házasságában és üdvözülni fog a gyer- mekek elfogadása által”, illetve: „Az Apostol szívesen elfogad olyan férfit, akinek egy felesége van, legyen akár pap, diakónus, vagy világi, aki kifogástalanul él házasságában, mert üdvözülni fog a gyermekek elfogadása által”.¹²

A keleti szempontból igen jelentős szír kereszténység gyöke- reit „a Szövetség fiainak”¹³ körében szokás keresni, mert az első egy-

---

⁹ „A Szent Polikárphoz írt levél” V, 2, in Vanyó, L. (szerk. és ford.), *Az Apostoli atyák, (Ökeresztény Írók 3)*, Budapest 1988, 194. Hozzáteszi azt is: „Ha dicsekedni fog, el fog veszni, s ha a püspöknél többre tartja magát, már a romlás áldozata.”

¹⁰ Vö. JÁKI, SZ., *A papi cölibátus teológiája*, Budapest 1998, 86.

¹¹ Jel 14,4-5

¹² COCHINI C., *Apostolic Origins of Priestly Celibacy*, San Francisco 1990, 151. Idézi JÁKI, *op. cit.*, 90.

¹³ Vagy esetleg az „Eskü (vagy Feltámadás) fiainak” lehetne fordítani a szír *Bnai Qyama* kifejezést. Bővebben lásd a szír egyház és szerzetesség kezdeteit bemutató friss mo-

házközségek magvát mindenképpen ezek a házaseletről lemondó aszkéták képezték. A teljes szexuális önmegtartóztatás a IV. századi szír egyházban az életszentség (*kaddisuta*) egyik jellemző formája lett.¹⁴ Szent Efrém, a niszibiszi és edesszai diakónus nemcsak himnuszaival, hanem életformájával is hirdette, hogy az önmegtartóztatásnak megvan a helye az egyházi rendben, mert ő a keresztények fő céljának az eredeti ártatlansághoz való visszatérést tekintette.¹⁵ Háránban Eteria úti-naplója az egyház liturgikus életét úgy mutatja be, hogy csak a „monazontesz”-hez hasonló klérus¹⁶ és a szerzetesek jelenlétéről szól, vagyis hogy a kereszténység csak teljes önmegtartóztatást gyakorló aszkétákra szűkül le.¹⁷

Jáki Szaniszló írásában így foglalja össze a III. századdal kapcsolatos kutatásokat: „az *ex prescriptio* néven ismert törvényes jogcím, amelyet Tertullianus olyan eredményesen használt a különféle eretnekek ellen, a papi cölibátusra is érvényes lehet: a papi cölibátus IV. századból származó határozott törvényi megfogalmazásai szerinte csak úgy magyarázhatók, ha valamilyen apostoli utasításból erednek”.¹⁸ Mivel a tudós bencés Christian Cochini kutatásai alapján¹⁹ kétségkívül veszi a (kötelező) papi cölibátus krisztusi és apostoli eredetét,²⁰ történelmileg

---

nográfiában ESCOLAN, P., *Monachisme et Église. Le monachisme syrien du IVe au VIIe siècle: un monachisme charismatique*, (Théologie historique, 109), Párizs 1999, 28-40.

¹⁴ *Vat. syr.* 501 kézirat fol. 23b szakaszát a szerveződő monasztikus szerzetesi intézményre vonatkoztatva magyarázza VÖÖBUS, A., *History of Asceticism in the Syrian Orient. A Contribution to the History of Culture in the Near East I. The Origin of Asceticism. Early Monasticism in Persia*, Leuven 1958, 108. A szír és perzsa aszketikus eszmények kialakulásához perdöntő bizonyítékokat szolgáltat ugyanez a mű a 109-169. oldalon.

¹⁵ Így szerezte vissza becsületét a szír igazhitűek körében is az az önmegtartóztatás, amelyet korábban az egész szír egyház gyakorolt. Bár a korábbi aszketikus mozgalmak örököseinek a konstantini fordulat után inkább csak a szektások és eretnekek tartották magukat.

¹⁶ Vö. 20,6; magyarul Ivancsó I. fordításában megjelent Nyíregyházán 1996-ban.

¹⁷ IVANCSÓ, *op. cit.*, 78. Ekkoriban persze ez már ritka példa, talán a Háránban sokáig fennmaradt pogány kultusz híveinek is tudható be.

¹⁸ JÁKI, *op. cit.*, 87. Egyébként Tertullianustól a cölibátus mellett leginkább a *De exhortatione castitatis* 10. fejezetében találhatók érvek (PL 2, 925).

¹⁹ COCHINI, CH., *Origines apostoliques du célibat sacerdotal*, Párizs-Namur 1981.

²⁰ Ezt a tételt A. M. Stickler bíboros ugyan felkarolta (*Il celibato ecclesiastico*, Vatikánváros 1994), szaktudományos folyóiratokban azóta már többször cáfolták vagy pontosították (vö. COYLE, K., „Recent Views on the Origins of Clerical Celibacy: A Review of the Literature from 1980-1991”, in *Logos* 34 (1993) 480-531, főként 527.

egyáltalán nem bizonyítható módon az arianizmushoz kapcsolja a papi cölibátus relativizálását.

Kétségtelen, hogy a Szentföldön Caesareai Euszebiosz, Jeruzsálemi Szent Kírilloosz és a gyakran odalátogató Ciprusi Szent Epiphanosz már az oltárnál szolgálók teljes önmegtartóztatását hirdették.²¹ Mindenestre a IV. század előtt még mindenütt megszokottnak tűnt a házasság emberek püspökké vagy pappá szentelése,²² amit az egyháztörténet-író Szókratész beszámolója szerint maguk a Nikaiai Zsinat atyái szentesítettek.²³ Igaz ugyan, hogy a „Paphnutiosz-epizód” történeti hitelességét meg lehet kérdőjelezni, de azt semmiképpen, hogy a IV. és V. század során Keleten sokfelé magától értetődő volt a nős emberek pappá (sőt püspökké) szentelése.

Ezért is tűnik egyoldalúnak Jáki Szaniszló imént idézett művének „A patrisztikus papság” című fejezetében szereplő általánosítása, amely szerint bizonyos területeken „a IV. és V. század során elterjedt a cölibátus áthágása, főleg Keleten. Ezek ariánusok által uralt területek voltak, ahol az ariánus klérus, beleértve a püspököket, nem tartózkodott a házasságtól.” Vajon tehát Nüsszai Szent Gergely²⁴ és az ortodoxia többi oszlopát, vagy például Ptolemaiszi Szüenezioszt is „a Jézus abszolút teljességébe vetett erős hit” meghamisítói közé kellene sorolni csak azért, mert nős ember létére lett püspök? S R. Cholij atyával együtt feltételeznünk kellene azt, hogy eredetileg a papszentelés nem is csak házasság

---

²¹ EUSZEBIOSZ, „De demonstratione evangelica” I, 9; PG 22, 82: „Illik, hogy a fölszentelt férfiak és azok, akik az istentisztelet szolgálatát végzik, ezentúl tartózkodjanak a feleségükkel folytatott házastársi kapcsolatoktól”. Vö. EUSZEBIOSZ, „Egyháztörténete”, X, 4; magyarul: *Ókeresztény Írók* 5, 406-425; illetve EPIPHANIOSZ „Panarion” (= Contra haer.) 59,4; GCS 31, 367-368: „Krisztus megtestesülése óta Isten szent Igéje nem engedi a papsághoz azokat, akik egyszer már megnősültek [...] a papság méltósága miatt”. KÜRILLOSZ, „Catech.”, XII, 25; PG 35, 757 A (Ványó, L. ford. és kiad.), *Jeruzsálemi szent Kírilloosz összes művei*, Budapest 1995, 127.

²² MEYENDORFF, J., *Birodalmi egység és keresztény szakadások. Az Egyház 450 és 680 között*, Budapest 2001, 76.

²³ Hist. Eccl. I,11; PG 67, 101 C –102 B, magyarul: *Ókeresztény Írók* 9, 75-76. A ma már igen vitatott hitelességű beszámoló szerint a szigorúan ellenőrizendő papi nőtlenség bevezetőivel szemben egy Paphnutiosz nevű püspök indítványozta, hogy „mivel tisztas a házastársi együttlét és tiszta a házasság, ne okozzanak túlzott szigorral kárt az egyháznak, mert nem mindenki képes elviselni a szenvedélytelenség eszkézését”. Szavai „az egész papi gyűlést meggyőzték”, s a zsinati atyák „rábízták mindenkre, hogy maga döntse el, érintkezik-e feleségével”.

²⁴ Nüssza püspöke sokszor nagyrebecsüléssel szólt feleségéről. Vö. CLÉMENT, R., „La vie du clergé marié en Orient”, *POC* 16 (1966) 354-378.

sági akadályá vált, hanem teljes önmegtartóztatásra kötelezte a (mind keleti, mind nyugati) klérus tagjait?²⁵ Milyen egyháztörténelmi alapon állíthatnánk az imént említett ukrán kánonjogással azt, hogy „a Nikaiai I. Egyetemes Zsinat idején még minden klerikus szigorú (teljes) önmegtartóztatásra volt kötelezve”?²⁶

A szélsőséges vélemények helyett a kezdetekre vonatkozólag megmaradhatunk annál a biztos megállapításnál, hogy „az egyetemes egyházban a cölibátust az első századokban nagyra becsülték, de kötelezővé először a szerzetesek körében vált”.²⁷ Márpedig ha a szerzetesség kezdeteit legkorábban a III. századra tehetjük, akkor a kötelező cölibátust is ekkortól és szerzetesi körökből eredeztethetjük, s kár volna a papi nőtlenség kötelezettségét már az ősegyházra vagy az apostoli korra visszavezetni. Az ilyen törekvésekkel szemben Erdő Péter bíboros úr korábbi szócikkét idézve leszögezhetjük, hogy „Keleten azoknak, akik nem éreztek elhivatottságot a cölibátusra, engedélyezték a házasságot. Így rendelkezett 314: az ankirai, 325: a nikaiai, 350 k. a gangrai zsinat”.²⁸

A teljes papi önmegtartóztatást elrendelő első (nyugati) zsinati határozatot csak a IV. század kezdetén, az elvirai zsinaton hozták meg. A 33. kánon szerint a Granada mellett összegyűlt püspökök úgy határoztak, „hogy a püspökök, papok és diakónusok, s az oltár szolgálatára rendelt összes klerikusok tartózkodjanak feleségüktől és a gyermeknemzéstől. Aki ezt nem tartaná meg, zárják ki a klerikusok közül.”²⁹ Kétségtelen, hogy a kánon szövegéből legkisebb jele sem érezhető az öngazo-

---

²⁵ *Clerical Celibacy in East and West*, Leominster 1989, 37-53. a Trullói zsinat 6. kánonja kapcsán az ok-okozati összefüggést igyekszik kimutatni már az első fél évezredben is az *impedimentum ordinis* és a megözvegyült fõlszentelt papok teljes önmegtartóztatási kötelessége között. Tehát hogy a fõlszentelt papok (vagy papnék) ugyanazon okból nem nõsülhettek újra, mint ami miatt a nõtlen klerikusok nem köthettek már házasságot: mert esetleges házasságkötésük ellenkezett volna a fõlszenteléskor vállalt teljes önmegtartóztatási kötelezettségükkel.

²⁶ *Id.*, *op. cit.*, 60, amit a 78-8. oldalon lévõ „The Council of Nicea (325) c. fejezet igyekszik bizonyítani.

²⁷ ERDŐ, P., „Cölibátus”, in *Magyar Katolikus Lexikon* II, Budapest [é. n.], 291.

²⁸ *Uo.* – Vö. L’HUILIER, P., *The Church of the Ancient Councils. The Disciplinary Work of the First Four Ecumenical Councils*, Crestwood, New York 1996, 35: „We must deduce that the fathers of the first ecumenical council wanted to impose celibacy or a separation from their wives on the members of the clergy? Such an interpretation is totally excluded.”

²⁹ ERDŐ, *op. cit.*, 291-292. Az elvirai zsinatot 300 k.-re datálja. Vö. COCHINI, *op. cit.*, 159. Egyes nem-katolikus szerzõk, köztük L’HUILIER, *op. cit.*, 36 egészen a 306-311 közötti idõszakig tolják ki a zsinat idõpontját.

lás vagy leszűkítés igényének. Ebből egyes nyugati kommentátorok arra következtetnek, hogy e mögött már „hosszantartó, szilárd hagyomány áll”.³⁰ A következő századokban Nyugaton aztán végleg a papi nőtlenség mindenkire kötelező előírása mellett döntöttek. Keleten ezzel szemben továbbra is egyenjű embereket fogadtak el papoknak és diakónusoknak.³¹ A Keleten elfogadott szabályzatot a császári palota Trullon nevű („kupolás”) csarnokában tartott zsinat (691-692) szentesítette, amelynek a bizánci világ egyetemes tekintélyt tulajdonított.³² Ez a zsinat megerősítette azt a szabályt is, hogy fõlszentelt papok már nem nõsülhetnek, de a nõs papoknak megengedte a házastársi jogaikkal élelét.³³ Sem a keleti, sem a nyugati megoldást nem fogadták el vita nélkül. A kétfajta fegyelemnek mind a tényleges gyakorlatában, mind támogatóinak indítékai között voltak változatok. Ezen indítékok között megtalálhatjuk a szexualitással kapcsolatos különféle felfogásokat, az Ószövetségbõl örökölt rituális tisztaság fogalmának továbbélését;³⁴ anyagi szempontok is felmerültek az örökösödéssel kapcsolatban, amelybõl a papok gyermekei hasznot húzhattak.³⁵ Mivel azonban ennek a zsinatnak a megítélése az ortodox Keleten alapvetõen más, mint Nyugaton, itt most egy-két részleteben is próbáljuk rekonstruálni a cõlibátus gyakorlatára, illetve a „rituális” õnmeztartóztatás szempontjaira vonatkozó elõzményeket.

2. A nõtlenség és nõs papság keleti hagyománya

Keleten a nõs papság elvét szentesítették már a gangrai zsinat (Kr. u. 340 körül) óta: „Ha valaki úgy tartja, hogy nem szabad áldoznia, ha nõs pap végzi a liturgiát, közösiítsék ki”.³⁶ Továbbá az ún. „Apostoli Kánonok” – a 4. század antiochiai egyházának szabályzatát tükrözve – kijelentik, hogy „egy püspök, presbiter vagy diakónus ne õzze el felelõségét vallási buzgóságból”.³⁷ (Erre hivatkozott jóval késõbb a Trullai

---

³⁰ Vö. JÁKI, *op. cit.*, 92.

³¹ MEYENDORFF, *op. cit.*, 75.

³² Vö. ERDÕ, *op. cit.*, 291. és MEYENDORFF, *op. cit.*, 76; illetve PERI, V., *Trullo Revisited*, 39. és CHOLIJ, *op. cit.*, 1-4.

³³ Magyarátához vö. JÁKI, *op. cit.*, 119. és 121; valamint CHOLIJ, *op. cit.*, 116-117.

³⁴ Vö. CROUZEL, H., „Celibato e continenza ecclesiastica nella Chiesa primitiva: i motivi”, in Coppens, J. (a cura di), *Sacerdozio e celibato, Studi storici e teologici*, Milano-Roma 1975, 455-504.

³⁵ Vö. MEYENDORFF, *op. cit.*, 76.

³⁶ 4. kánon, in *Ókeresztény Írók* 5, Budapest 1983, 333. Vö. MEYENDORFF, *op. cit.*, 77.

³⁷ 5. kánon, in BERKI, F., *Kánonok könyve*, Budapest 1946, 19. Vö. SALACHAS, D.,

zsinat 6. kánonja, amely egyúttal azt is kijelenti, hogy „semmiképpen sem törvényes, ha valamely szubdiakónus, diakónus vagy pap szentelése után házasságot köt, ha pedig ezt merészeli megtenni, tétessék le”.³⁸) A 13. kánon explicit említést tesz a nyugati kötelező cölibátus gyakorlatára, illetve hogy szentelés előtt a már nős jelöltek ünnepélyesen fogadják meg, hogy már nem fognak házaseletet élni. Keleten viszont a zsinati atyák azt akarják, „hogy a szent rendekben lévő férfiak törvényes házassága ezentúl legyen mindenben szilárd, tehát semmiképpen sem szabad feloldani feleségükkel való egységüket, sem pedig visszatartani őket a megfelelő időben élt házaselettől”.³⁹ Ez utóbbi utalás az eukharisztia végzésének előestéjén betartandó „rituális” önmegtartóztatásra vonatkozik.

Szókratész *Egyháztörténetének* V. könyvében fejti ki véleményét azokról az eltérésekről, amelyek a házassággal, az eukharisztikus összejövetelekkel és a többi egyházi szertartással kapcsolatban fordulnak elő.⁴⁰ Thesszáliában „lefokozzák az olyan klerikust, aki felszentelése után azzal az asszonnyal hál, akit azelőtt törvényesen vett feleségül” – állapítja meg az egyháztörténet-író. – A keletiek viszont „szabad döntés alapján tartózkodnak a feleségüktől, ha akarnak, de nem kényszerítő törvény nyomására teszik ezt. Hiszen sokuk püspöki tisztségük ideje alatt törvényes házasságból származó gyermekeket is nemzett”.⁴¹ Ez fontos tanúságtétel arról, hogy a „rituális” önmegtartóztatás sem volt mindig feltétlenül szükséges.

A történetíró Szókratész születése után egy évvel mondhatta el Konstantinápolyban azt a 37. beszédét Nazianzi Sz. Gergely, amelyben Krisztus tanítványainak azokat a szavait elemzi, amelyek szerint „Ha így áll a dolog az asszonnyal kapcsolatban, akkor nem is érdemes házasodni (Mt 19,10) – Megéri házasodni? Én igenlem. A házasságot mindenki tartsa tiszteltben, házaseletek legyenek tiszták (Zsid 13,4). Érdemes a mértéktartóknak, nem érdemes a kielégíthetetleneknek, akik a kellenél többre akarják tartani a testet. Amennyiben a házasság csak ebben áll:

„Le statut juridique des prêtres mariés: genèse et législation actuelle”, in *Proche-Orient Chrétien* 44 (1994) 83. Az Apostoli kánonokhoz vö. Erdő P. Bevezetése az *Ókeresztény Írók* 5. kötetéhez, 41-42.

³⁸ Vö. SALACHAS, „Le statut”, 84. és MEYENDORFF, *op. cit.*, 76.

³⁹ Vö. SALACHAS, „Le statut”, 85, aki ennek magyarázatában utal arra is, hogy VI. Pál *Sacerdotalis caelibatus* kezdetű enciklikája a 38. pontban hivatkozik a keleti egyház ilyen jellegű egyházfegyelme és az ott működő nős papságra.

⁴⁰ 22. fejezet. „Hist. Eccl.”, 5, 22 (*Ókeresztény Írók* 9, 358). Vö. P. MELONI – R. J. DE SIMONE, „Digiuono e Astinenza”, *DPAC* I, 953-957.

⁴¹ SZÓKRATÉSZ, „Hist. Eccl.”, 5, 22 (*Ókeresztény Írók* 9, 359-360).

esküvő, házastársi egyesülés, utódok nemzésének vágya, úgy jó a házasság. Ez sokakat tesz Istennek tetszővé. De ha feltűzeli a testet, és tövissekkal övezi, és a bűn útjának bizonyul, akkor én is azt mondom: nem érdemes házasodni.⁴²

Érdekes szintézist ad a gondolatmenet folytatásában a „Teológus” a sokaknál ellentmondásba került két életformáról. „Szép a házasság, de nem mondhatom fenségesebbnek a szüzességnél. De még a szüzesség sem volna valami nagy ügy, ha nem lenne a szépek szépe. Ne haragudjatok meg rám, akik a házasságban éltek. Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek (ApCsel 5,29). Viszont kapcsolódjatok egybe, szüzek és feleségek, és váljatok egygyé az Úrban, legyenek egymás ékességei. Mert ha nem lennének házások, nem lennének hajadonok vagy nőtlenek sem. Mert ugyan honnan jött ebbe az életbe a szűz? A házasság pedig nem volna oly tiszteletreméltó, ha nem ajándékozna meg a szüzesség gyümölcseivel ezt az életet és Istent...”⁴³ Ez tűnik a keleti „egyensúly” egyik legszebb megfogalmazásának.

Aztán a Teológus egyik konstantinápolyi utódja, Aranyszájú Szent János is elsősorban a szüzességet tekinti Istennek tetsző állapotnak,⁴⁴ bár az „egyensúlyt” lelkipásztori intelmeiben és szentírásmagyarázataiban ő is igyekszik megtartani. *A papi méltóságról* szóló párbeszédben expliciten nem foglal állást a kérdésben, de nyilvánvalóvá teszi, hogy a papnak „nagyobb tisztaságra van szüksége”, mint a szerzeteseknek, „hogy lelkét minden szennytől tisztán tarthassa s lelke szépségét minden mocsoktól érintetlenül őrizhesse meg”.⁴⁵ De nemcsak a szerzetesekénél nagyobb tisztaság követelménye, hanem a nőkkel való érintkezés veszélyeinek⁴⁶ fölvezérlése is arra a következtetésre juttatta a (főként nyugati) kutatókat, hogy az Aranyszájú számára a cölibátus volt az

---

⁴² „Az evangélium igéiről: Amikor Jézus befejezte ezeket a szavait (Mt 19,1-12)”, in Vanyó, L. (szerk.), *Nazianzosi Sz. Gergely beszédei, (Ókeresztény Írók 17)*, Budapest 2001, 219-220.

⁴³ „Az evangélium igéiről...” (ford. Vanyó, L.), 221.

⁴⁴ Vö. „In epist. I ad Tim. Hom.” IX, 1, *PG* 62, 545; „De virg.” XXXIV, *SC* 125, 198 sk. Erre hivatkozik a II. Vatikáni Zsinat az Egyházzól szóló dogmatikus konstitúció 42. pontjában.

⁴⁵ VI, 2; *PG* 48, 679AB. ARANYSZÁJÚ SZENT JÁNOS, *A papi méltóságról*, Szeged 1928, 135. Magyarázatához vö. LOHBRUNNER, M., *Über das Priestertum. Historische und systematische Untersuchung*, (Hereditas 5), Bonn 1993. és JÁKI, *op. cit.*, 136.

⁴⁶ VI, 8; *uo.*, 148.

ideális papi állapot.⁴⁷ Palladiosztól tudjuk, hogy Szent János micsoda küzdelmet folytatott a joghatósága alá tartozó püspökök tisztaságáért: miután 401 tavaszán az efezusi perben hat püspököt is letett simóniáért, helyettük cölebsz utódokat állított (*aeipaidesz*).⁴⁸

Mindenesetre a *CCEO* 373. kánonja legkisebb mértékben sem mond ellen a szüzesség elsődlegességét valló Teológus Gergely, vagy Aranyszájú Szent János tanításának – állapítja meg a keleti kánonjogász,⁴⁹ bár „a szüzesség egyfajta történelmietlen teológiája hosszasan uralta a keresztény hagyományt, a szenteléshez kapcsolódó papi cölibátus ideológiáját táplálva, mint (ha csakis ez lenne) a Krisztus és az Egyház iránti teljes és „osztatlan szeretet” választása”.⁵⁰ Petro B. T. Bilaniuk ukrán teológus hosszabb esszében is képviseli azt, hogy a IV. század előtt a papi cölibátus csakis szabadon választható volt, s hogy a nős papok szabadon élhettek házastársi jogaikkal, valamint hogy Róma azóta helyezkedett ellenséges álláspontra a nős papsággal kapcsolatban, mióta területén kihalt a görög nyelv használata.⁵¹

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a nős papok, diakónusok és szubdiakónusok rituális önmegtartóztatását az eukharisztia végzésének előestéjén Keleten is előírták,⁵² de a mindennapi liturgia hiányában ez nem vonta maga után, hogy a papok egész életre szólóan tartózkodjanak a feleségükkel való együttéléstől.⁵³ Jáki Szaniszló nem egészen megalapozott, általánosító megjegyzései is ebből indulnak ki: „Nem csoda, hogy nőtlen világi papokat egyre kevésbé türtek meg. Teljes mértékben a 13. kánon volt felelős azért, hogy minden papra rákényszerítették a házasságot, kivéve persze a szerzeteseket. A XI. században már egy nőtlen férfi sem remélhette, hogy fölszentelik világi papnak a görög és szláv egyházakban. Mi több, azt is állították, hogy az ilyen szenteléseket apostoli rendelkezés tiltja. A nőtlen papokat rövidesen püspöki palotákba

---

⁴⁷ WENGER, A., „Jean Chrysostome”, in *DSp* VIII, 344: «par toute l’œuvre de Chrysostome, le statut idéal du prêtre est le célibat».

⁴⁸ PALLADIOSZ, „Dialogus”, XIII-XV, *PG* 47, 45-51. Vö. WENGER, *op. cit.*, 344.

⁴⁹ NEDUNGATT, *op. cit.*, 152-153.

⁵⁰ NEDUNGATT, *op. cit.*, 154.

⁵¹ „Celibacy and Eastern Tradition”, in Frein, G. H. (edit by), *Celibacy: The Necessary Option*, New York 1968, 32-72, amit hevesen bírál JÁKI, *op. cit.*, 131-132.

⁵² A trullai 13. kánon rendelkezését tükrözi a Nagy Euchologion legtöbb kiadása, akárcsak a Rómában 1950-ben kiadott görög Hieratikon, amelynek 89. oldalán „Az isteni és szent Liturgiáról” rendelkező első mondat szerint a celebránsnak „estétől kezdve önmegtartóztatást kell gyakorolnia”.

⁵³ Vö. SALACHAS, „Le statut”, 80-90; és CHOLLJ, *op. cit.*, 116.

zárták és irodai munkát bízta rájuk...⁵⁴

A keresztény Kelet a cölibátust és önmegtartóztatást általában nem annyira a rituális tisztaság megőrzéseként, hanem sokkal inkább az eszkatologikus parúzia aszketikus előrevetítéseként értelmezi, mikor nem lesz „sem férfi, sem nő”. Ezért az ilyenfajta aszketizmus megfelelő kontextusát a szerzetesi fegyelemben látták.⁵⁵ Ennek ellenére a keleti kánonjogász, J. Zónarasz még a XII. században is azt vallja, hogy az önmegtartóztatás teszi képessé a papokat arra, hogy betöltsék közbenjárói feladatukat: „De ha ugyanezek az emberek önhibájukkal megfosztják magukat a beszéd szabadságától, hogyan fogják betölteni közbenjáró feladatukat másokért?”⁵⁶

3. Isten akaratának kétféle megnyilvánulása

A nős papságra vonatkozó zsinati elveket és általános jogi rendelkezést, illetve az azt területi alapon beszűkítő *CCEO* 758. kánon 3. §-át akkor tudjuk megérteni, ha figyelembe vesszük az uniók után a II. évezredben kialakult új elveket és helyzetet. A keleti Egyház nős klérusa ugyan megmaradt és jelen volt a katolikus Egyházban, de az I. Vatikáni Zsinaton Melchior Nasarian örmény érsek már nyíltan szorgalmazta a nőtlen papok képzését, arra hivatkozva, hogy a papi nőtlenység mindenki-re kötelező előírása nélkül csak a problémák gyarapodnak, mert a nőtlen papok azok, akik teljesen át tudják adni magukat nyájuk szolgálatára. A kötelező cölibátus szíreknél és kopt egyesülteknél történt bevezetése nem vert fel nagy port Európában.⁵⁷

Annál közelebről érintette a magyar görög katolikus közvéleményt az a döntés, amelyet „felsőbb utasításra” hajtott végre 1872-ben a Gyulafehérvár-Fogarasi Főegyházmegye Szinódusa, s amely szerint tapintatosan szorgalmazni kell a cölibátust a papságra készülők köré-

---

⁵⁴ *Op. cit.*, 129. hivatkozik CHOLIJ, *op. cit.*, 134-135.-re.

⁵⁵ MEYENDORFF, *op. cit.*, 80.

⁵⁶ *PG* 138, 32. CHOLIJ, *op. cit.*, 7.-ről idézi JÁKI, *op. cit.*, 128, ahol „önhibájuk”-on „az önmegtartóztatás megmaradását” érti. Ugyanezt igazolja és általánosítja az egész patrisztikus korra: COCHINI, C., „Fondamenti storici del celibato sacerdotale”, in *Sacrum Ministerium* 3 (1997) 75-76.

⁵⁷ A szír sarfehi szinóduson 1888-ban, a koptoknál pedig 1898-ban vezették be ezt, azzal a sajátosan unionista engedménnyel, hogy azért „az egyesült testvéreikhez csatlakozó kopt orthodox papok megmaradhatnak házasság állapotukban”. CHOLIJ, *op. cit.*, 175.-öt idézi e szavakkal JÁKI, *op. cit.*, 133. A szír malabároknál és malankároknál a papi cölibátus mindmáig kötelező maradt.

ben.⁵⁸ X. Pius instrukciója a napi áldozásról a rituális önmegtartóztatás keleti szabályaival egybevetve gyakorlatilag ugyanerre az eredményre vezetett. XI. Pius pedig *Ad Catholici sacerdotii* című enciklikájában a cölibátust „a katolikus papság egyik legtisztább dicsőségének” tekintette, amely „nézetünk szerint jobban megfelel Jézus szentséges Szíve óhajának és szándékának a papi lelkek javára”.⁵⁹ Mégis ugyanakkor a XIII. Leó pápa óta alkalmazott unionista elképzelések szellemében határozott megértéséről biztosította a keletieket: „Nem akarjuk, hogy amit a papi cölibátus ajánlására mondunk, bárki is úgy értelmezze, mintha bármi módon is szándékunkban lett volna bírálni vagy netán helyteleníteni a keleti egyházban törvényesen fennálló eltérő fegyelmet”.⁶⁰

A II. Vatikáni Zsinat ezen a téren komoly áttörést jelentett. Az *Egyházzal* szóló dogmatikus konstitúció szerint az evangéliumi tanácsok közül „kimagaslik az isteni kegyelemnek az a drága ajándéka, melyet az Atya egyeseknek megad, tudniillik hogy szüzességben, illetve cölibátusban élve könnyebben tudják osztatlan szívvel csak Istennek szentelni magukat. Ezt a mennyek országáért vállalt tökéletes önmegtartóztatást az Egyház mindig nagy tiszteletben tartotta...”⁶¹ Aztán a *Határozat a papi szolgálatról és életről* így rendelkezik: „A cölibátus sok szempontból nagyon megfelel a papságnak... A mennyek országáért vállalt szüzesség, illetve cölibátus által a papok új és sajátos értelemben szentelődnek Krisztusnak, könnyebben ragaszkodnak hozzá osztatlan szívvel, benne és általa szabadabban szentelik életüket Isten és az emberek szolgálatára [...]. Ily módon tehát az emberek előtt megvallják, hogy osztatlanul oda akarják adni magukat a rájuk bízott feladatnak, tudniillik hogy a híveket eljegyezzék egy férfival és tiszta szűzként vezessék őket Krisztushoz; így arra az Istentől alapított és a jövőben beteljesedő, titokzatos házasságra utalnak, mely által Krisztus az Egyház egyetlen jegyese.”⁶² A két Korintusi levélre hivatkozó utalás⁶³ után még egy a Lk 20,36-ra történő eszkatológikus utalást olvashatunk, amely szerint a cölebsz papok „élő jeleivé válnak annak a hit és a szeretet által már jelenlévő, eljövendő világnak, melyben a föltámadás gyermekei nem nőszülnek és férjhez sem mennek”. Mindenesetre a *Presbyterorum Ordinis* még határozottan

---

⁵⁸ JÁKI, *op. cit.*, 133.

⁵⁹ XI. Pius pápa apostoli körlevele a katolikus papságról, Budapest 1936, 32.

⁶⁰ *Uo.*, 36. Mindkettőt idézi JÁKI, *op. cit.*, 134.

⁶¹ *Lumen Gentium (LG)* 42. A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai, 187.

⁶² PO 16. A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai, 594-595.

⁶³ 1Kor 7,32-34 és 2 Kor 11,2

tisztázta, hogy „a papi cölibátus nem a papság természetéből fakadó követelmény, miként ez nyilvánvaló az ősegyház gyakorlatából és a keleti egyházak hagyományából, ahol azokon kívül, akik az összes püspökkel együtt a kegyelem ajándékából a cölibátusra vállalkoztak, vannak érdemekben gazdag, házas papok is”.⁶⁴ Igen jelentős ez a tisztázás, hiszen a korábbi latin érvelésekhez képest új elemet is tartalmaz, s végre tisztázza, hogy a papi cölibátus sem a papság természetéből, sem az ősegyház gyakorlatából nem igazolható kizárólagosan és egyértelműen, amint ezt korábbi és későbbi megnyilatkozások igyekeztek megtenni.

A *papképzésről szóló határozat* pedig így rendelkezik a papok felkészítéséről: „Azokat a növendékeket, akik saját szertartásuk szent és szilárd törvényei szerint a papi cölibátus tiszteletreméltó hagyományát követik, lelkiismeretes gondossággal kell erre az állapotra nevelni”. A továbbiakban itt is megismétlődik az 1. Korintusi levélre és Lk 20,36-ra történő utalás, amelynek értelmében a cölebsz papok „a papi szolgálatban mindenkinek mindene tudnak lenni”. Majd ugyanez az *Optatam Totius* dekrétum tisztázza azt is, hogy itt karizmáról, kegyelmi és mégis „kiimádkozható” ajándékról van szó: „Mélyen érezzék át, milyen hálás szívvel kell vállalniuk ezt az állapotot, nemcsak mint az egyházi törvény parancsát, hanem mint Istennek alázattal kiesendő drága ajándékát is”.⁶⁵ Mégis, sem ez a dekrétum, sem a *Presbyterorum Ordinis* nem vonja kétségbe, hogy a női papság (Keleten) teljesen hiteles, Istentől érkező hivatást képvisel, és mivel a keleti egyházakban bőven „vannak érdemekben gazdag, házas papok is” (16), életállapotuk ugyanúgy „szent hivatáson” alapul, mint a nőtlen papoké. A korábbi szokásoktól eltérően a Zsinat nem állapít meg értékrendi különbséget a keleti női és a latin nőtlen papság között, azt sem állítja, hogy csak a papi cölibátus volna Isten akaratából, hanem az Egyházzal szembeni dogmatikus konstitúció értelmében „az Úr által meghívott és a maga számára elkülönített” klerikusoknak tekinti azokat, akik „a szolgák feladataira készülnek”.⁶⁶

---

⁶⁴ PO 16. A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai, 594. A továbbiakban „e Szentséges Zsinat... nagy szeretettel buzdítja azokat, akik mint házas emberek vették föl az egyházi rendet, hogy tartsanak ki szent hivatásukban”.

⁶⁵ *Optatam Totius* (OT) 10. A két zsinati dekrétum által fölvetett probléma háttéréről részletes beszámoló ad PETRA, B., *Preti sposati per volontà di Dio? Saggio su una Chiesa a due polmoni*, Bologna 2004, 36-56.

⁶⁶ LG 41. A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai, 185. Vö. PETRA, *op. cit.*, 56.

4. Újabb nehézségek a papság és nőtlenség között lényegi kapcsolatot kimutató tanítóhivatali megnyilatkozások kapcsán

Hosszan elemezhetnénk még a nős papság jogi helyzetét a két Kódex megjelenése óta⁶⁷ és különösen is a *CCEO* fényében. Ezt azonban már többen is megtették.⁶⁸ Az általános rendelkezéseken túl nem szabad figyelmen kívül hagynunk azokat az újabb és újabb pápai megnyilatkozásokat sem, amelyek évről évre tanúskodnak arról, hogy a legutóbbi pápák a cölibátusnak mindig kiemelkedően nagy jelentőséget tulajdonítottak, és egyik-másik nyilatkozatukban teológiailag annyira lényegi kapcsolatot mutattak ki a papság és nőtlenség között, hogy ezzel nem kis mértékben relativizálták a nős papság értékét.⁶⁹ VI. Pál hangsúlyozza azt, hogy mivel „Keleten a püspökség nőtlen papok számára van fenntartva és a fölszentelt papok már nem köthetnek házasságot”, így ezek a keleti egyházak is „bizonyos pontig megtartották a cölebsz papság eszményét”. Ehhez a gondolathoz hasonló J. Ratzinger bíboros kissé leegyszerűsített fejtegetése is: „az ortodox egyházakban az egyik oldalon megvan a teljes értékű papság, ők a szerzetespapok, s egyedül ők lehetnek püspökök. Mellettük vannak a világi papok, akik ha nősülni akarnak, papszentelés előtt meg kell nősülniük, de alig lelkipásztorkodnak, valójában csak az istentiszteletben szolgálnak.”⁷⁰ A Hittani Kongregáció prefektusának legutóbbi mondatában szereplő, nem eléggé megalapozott állításai persze nem tévedhetetlen nyilatkozatban, hanem Peter Seewaldnak adott interjújában hangzottak el, s a gondolatmenet célja már eleve úgy fogalmazódott meg, hogy a cölebsz papságról folytatott vitában „nem lehet minden további nélkül az ortodox egyházakra... hivatkozni”.⁷¹ Tehát az az állítás, amely szerint a nős „világi papok alig

---

⁶⁷ A *CIC* 277. kánonja mint *A sacrae disciplinae leges* kezdetű apostoli rendelkezés értelmében „az egész latin egyház számára” elrendelt törvény – „miközben pozitív módon mutatja be a celibátust, mint Isten különös ajándékát” – természetesen kizárja a nős papság lehetőségét: „A klerikusok kötelesek a mennyek országa kedvéért örökös és teljes önmegtartóztatásban élni, ezért meg kell tartaniuk a celibátust, mely Isten különös ajándéka...” – Vö. ERDŐ, *op. cit.*, 294.

⁶⁸ Vö. YAACOUB, A., „Les prêtres mariés selon le Code des Canons des Églises Orientales”, in *Proche-Orient Chrétien* 44 (1994) 91-108; NEDUNGATT, G., *A Guide to the Eastern Code. A Commentary on the Code of Canons of the Eastern Churches*, Rome 2002, 287-303.

⁶⁹ VI. Pál *Sacerdotalis caelibatus* kezdetű enciklikája, 40. II. János Pál pápa *Pastores dabo vobis* című apostoli buzdítása a 29. pontban szólt hasonlóképpen a témáról.

⁷⁰ Vö. RATZINGER, *op. cit.*, 162.

⁷¹ *Uo.*, 161-162.

lelkipásztorkodnak”, valószínűleg egy prae-conceptio által meghatározott tételként született.⁷²

Mindenesetre II. János Pál pápa *Pastores dabo vobis* című apostoli buzdítása is a VI. Páléhoz hasonló vonalon érvel tovább: „A [...] cölibátusban eredeti jelentését őrzi a tisztaság, azaz az emberi nemiség, melyet úgy élnek meg, mint a közösség szeretetének és a személyek közötti odaadásnak hiteles megnyilvánulását és értékes szolgálatát. A tisztaság e jelentése még a szüzességben is megmarad, mely valósággá teszi, éppen a házasságról való lemondás által, a test »jegyesi jelentését« a Jézus Krisztussal és Egyházával megélt közösségben és a nekik szóló személyes odaadásban.” – Így hangzik a nem egészen pontosnak tűnő hivatalos magyar fordítás.⁷³ A második mondat helyett „A tisztaság e jelentése teljes egészében a szüzességben van meg” tűnik pontosabbnak.

Aztán a »jegyesi jelentésre«⁷⁴ visszatérve a Szentatya hangsúlyozza, hogy itt nemcsak külső egyházfegyelmi rendelkezésről van szó, hanem a Völegény-Krisztushoz való hasonlóság eszményével lényegi, benső kapcsolatot mutat ki a papság és nőtlenség között: „az Egyház akarátának végső indoka a kötelék, amely a cölibátust az ordinációhoz köti, mely arra irányul, hogy a pap Jézus Krisztushoz, az Egyház Fejéhez és Völegényéhez váljék hasonlóvá. Az Egyház ugyanis mint Jézus Krisztus Menyasszonya azt akarja, hogy a pap ugyanazzal a teljes és kizárólagos szeretettel szeresse, mint amellyel Krisztus szereti.”⁷⁵ Éppen

---

⁷² Az egyházi rend ortodox szemléletéhez ettől igencsak különböző magyarázatot nyújt a nős papságról TREMBELAS, P. N., *Dogmatique de l'Église Orthodoxe Catholique* III, Párizs-Chevetogne 1968, 319-338, főként 324-325.

⁷³ Esortazione apostolica post-sinodale *Pastores Dabo Vobis* di sua Santità GIOVANNI PAOLO II all'episcopato, al clero e ai fedeli circa la formazione dei sacerdoti nelle circoscrizioni attuali, Città del Vaticano, 1992, 72: „Questo significato *sussiste pienamente* nella verginità, che realizza, pur nella rinuncia al matrimonio, il «significato sponsale» del corpo...” (29.) Ennek az olasz szövegnek talán jobban megfelelne ez a megfogalmazás: „A cölibátusban eredeti jelentését őrzi a tisztaság, vagyis az az emberi nemiség, melyet úgy élnek meg, mint a közösség szeretetének és a személyek közötti odaadásnak hiteles megnyilvánulását és értékes szolgálatát. A tisztaság e jelentése *teljes egészében* a szüzességben van meg, mely valósággá teszi, éppen a házasságról való lemondás által, a test »jegyesi jelentését« [...] a nekik szóló személyes odaadásban.”

⁷⁴ A pap Egyházzal kötött jegyességének tanítóhivatali alkalmazásáról és H. Doms életművének meghatározó szerepéről lásd PETRA, *Prete sposato*, 136-161, illetve *Pastores dabo vobis* „jegyesi” szimbolizmusához vö. *uo.*, 163-169.

⁷⁵ 29. §. A papság és nőtlenség között itt bemutatott benső kapcsolat P. Gefaell (Clerical

ezért érdekes, hogy miközben II. János Pál pápa teológiailag szükségesnek tartja a papsághoz a nőtlenséget, „érintetlenül” hagyja „más (vagy bizonyos) keleti egyházak hagyományát”, illetve a már VI. Pál *Sacerdotalis caelibatus* enciklikájában kiváltságot nyert konvertita nős papságot.⁷⁶ Miután az apostoli buzdítás lényegi kapcsolatba hozta a cölibátust a pappá szenteléssel, egyszerre „felmentést” ad ez alól a katolikus Egyházzal való egység „nagyobb érdeke” alapján azoknak, akik már nős papként kerültek közösségbe a Római Egyházzal.⁷⁷ Kérdés, hogy olyan kegyről van-e szó, amelyet a Szentszék a saját katolikus teológiai okfejtése *ellenére is* megad (bizonyos megszorító korlátok között) a hozzá járuló keletieknek, vagy alapvető jogról, amelyet akkor viszont teológiailag is össze lehetne hangolni az imént kifejtett meggyőződéssel. Ez utóbbi ugyanis elkerülhetetlenül dilemmához vezet. Mert ha a tanítóhivatal a pappá szentelést nemcsak a Jó Pásztorhoz való hasonlóság, hanem a »jegyesi jelentésre« hivatkozva a Völegény-Krisztushoz való hasonlóság eszményéhez ennyire feltétlenül köti, mi a helyzet azokkal a nős papokkal, akik már a Krisztus – Egyház jegyesi kapcsolatot nem e „kizárólagos szeretettel”, tehát szüzi önmegtartóztatásban, hanem a házasság szentségében élnek meg és képviselik?⁷⁸ Őket – illetve pappá szentelésüket – már nem tekintené a katolikus Egyház teológiailag ugyanolyan hitelesnek, mint a cölibátusban élőkét?⁷⁹ Mert ha a kötelék, amely a cölibátust az ordinációhoz köti, náluk elképzelhetetlen, akkor pusztán csak a keleti kódex keretében kellene „tisztelőtben tartani a házasság kötelékében levő klerikusok állapotát”, de a római katolikus teológia keretében már figyelembe sem kell venni azt?

Ugyanebben a horizontban értelmezhetjük a *Katolikus Egyház*

Celibacy, 89) elemzése szerint egyenesen „az egyházi rend szentségének természetéből” fakad, ezért ő így foglalja össze a fejezet mondanivalóját: „Il presbitero è Cristo ed egli dà se stesso in una donazione sponsale alla Chiesa, alle anime, in modo esclusivo.” E fejezethez lásd PETRA, *Preti sposati*, 130-143. megjegyzéseit.

⁷⁶ „Anélkül, hogy elítélnénk más (alcuni) Keleti Egyházak hagyományát és a megtért nős papok különleges eseteit, akiknek VI. Pál pápa *Sacerdotalis Caelibatus* enciklikája kivételt biztosít...” (29. §.).

⁷⁷ Vö. PETRA, *Preti sposati*, 131-143. elemzését és kérdésfelvetéseit.

⁷⁸ Hiszen a *Lumen Gentium* 11. által is hangoztatott hittétel az, hogy Krisztus jegyesi szeretetét éppen a házastársak képviselik a házasság szentségében úgy, hogy többek között még a házaséletben is „Krisztus és az Egyház egysége és termékeny szeretete misztériumában részesednek (*participant*)”.

⁷⁹ Vö. PETRA, *Preti sposati*, 170-172.: „L'inevitabile dilemma di PDV”.

*Katekizmus*a (= *KEK*) két idevonatkozó paragrafusát. Az 1579. pontban a latin egyházi rendet tárgyaló Katekizmus leszögezi: „Mivel a papok arra kaptak meghívást, hogy megosztottság nélkül az Úrnak és az ő dolgainak szenteljék magukat, Istennek és az embereknek teljes egészében odaadják magukat. A nőtlenség (coelibatus – *sic!*) jele annak az új életnek, aminek szolgálatára az Egyház szolgálja föl lett szentelve, és ezt vidám szívvel fogadva a pap sugárzó módon Isten uralmát hirdeti”.⁸⁰ Ez az optimista zárómondat a II. Vatikáni Zsinat *Presbyterorum Ordinis* határozatának 16. §-át idézi. Egyúttal azonban az első mondat újra csak arra utal, hogy a cölibátus biztosítja a teljes odaadottságot, s így a *KEK* is benső, lényegi kapcsolatot mutat ki a papság és nőtlenség között, mintha ez a dolog természeténél fogva a pappá szenteléssel kapcsolódna egybe. Szerencsére kiegészíti ezt az 1580. pont: „A keleti egyházakban évszázadok óta más egyházfegyelem van érvényben: a püspököket kizárólagosan a cölibátusban élő papok közül választják, azonban nős embereket is föl lehet szentelni diakónussá vagy áldozópappá. Ez a gyakorlat hosszú idő óta törvényesnek számít, ezek a papok gyümölcsöző szolgálatot teljesítenek közösségeik kebelén.” Eddig tehát a *KEK* földézi azt a szemléletet, amelyet a II. Vatikáni Zsinatnak a papi szolgálatról hozott határozatában láthattunk. S kiegészíti az iménti megállapítást azzal az állítással, amely a *CCEO* 373. kánonjához hasonlóan újra csak a szüzesség vagy cölibátus fontosságát vallja: „Egyébként a papok cölibátusa a keleti egyházakban nagy tiszteletnek örvend, és számos pap választja teljesen szabadon Isten országáért”.⁸¹ Végül a *KEK* itt idézett 1580. §-ának utolsó mondata utalást tesz az ordo házassági akadály-jellegére, hiszen a *CIC* 1087. és a *CCEO* 804. kánonja egyaránt érvénytelennek nyilvánítja a szent rendek fölvétele után megkísérelt házasságkötést. A mind a nyugati, mind pedig a keleti egyházakra vonatkoztatott állítás azonban teljes egészében csak a Katolikus Egyház tanítását fejezi ki, hiszen bár az általános ortodox egyházi gyakorlatban is hasonló alapelv működik,⁸² de ott az egyházi oikonomia elvét a katolikus gyakorlattól eltérően is

---

⁸⁰ *A Katolikus Egyház Katekizmus*a, Budapest [é. n.], 325.

⁸¹ *Uo.*, 325. Csak eme utolsó mondat kapcsán nyitott kérdés az, hogy valóban „számos pap választja”-e azt, és hogy még véletlenül sincs-e igaza a svájci püspöki karnak abban, hogy „azok az egyházak, amelyek a cölibátust szabadon választhatóvá tették, azt egyszersmind megszüntették” (vö. Zenit – német híranýaga, 2004. 03. 25. 10).

⁸² Vö. ERDŐ, *op. cit.*, 291.

alkalmazzák ezekre az esetekre.⁸³

Említésre méltó még a papi nőtlenség ügyében a Klérus-Kongregáció által épp tíz éve kiadott *Tota Ecclesia* instrukció 57-59. pontja. Ezekben az – egyébként kifejezetten latin rítusúaknak íródott – instrukció teológiailag erősíti meg a már a *KEK*-ben is fölsímt lényegi kapcsolatot a papság és nőtlenség között. A II. János Pál pápa által 1994. január 31-én jóváhagyott rendelkezés elismeri a cölibátus karizma-jellegét, majd pedig a *Presbyterorum Ordinis* 16-ra és VI. Pál *Sacerdotalis caelibatus* enciklikájának 14. pontjára hivatkozva újra csak hangsúlyozza a cölibátus szoros kapcsolatát „a szent fölszenteléssel, mely a papot az Egyház fejéhez és Vőlegényéhez, Jézus Krisztushoz teszi hasonlóvá”.⁸⁴ Tisztázza, hogy itt nemcsak külsődleges (*extrinsecus*) kötelékről van szó, amelyet csak egyházi törvénykezés kívánna meg, hanem szabadon fölvetett „teológiai jellegű” kötelékről, amely annak a sajátos eljegyzettségnek a jele, amely a szentelésben valósul meg. Az 59. pont szerint „a cölibátus [...] önátadás Krisztusban és Krisztussal az ő Egyházának”, s a „mindent” elhagyó apostolok példájára hivatkozva az instrukció állást foglal az egyháztörténeti vitában is: „Ezért az Egyház az apostoli kortól kezdve meg akarta tartani papjai örök megtartóztatásának ajándékát, s úgy igyekezett, hogy a szentelésre a nőtlenek közül válassza ki a jelölteket”.⁸⁵ Itt is egyértelmű tehát a nőtlen állapot hozzákapcsolása a szenteléshez, mely „a papot az Egyház Vőlegényéhez, Krisztushoz teszi hasonlóvá”.⁸⁶ Csak az érdekes, hogy e mélyreható teológiai érvelés után mily könnyen túlteszi magát az instrukció a keleti egyházfegyelem által fölvetett problémán, amelyet egyszerűen nem tart a latin egyházfegyelemmel „ellenkezőnek”, minthogy hivatkozhat a keleti püspökök

---

⁸³ Vö. PETRA, B., *Tra cielo e terra. Introduzione alla teologia morale ortodossa contemporanea*, Bologna 1992, 105-131.

⁸⁴ 58. §. Az említett karizma a fejezet közepén már „jogi köteléssel szankcionált ajándék” lesz, amely súlyos „erkölcsi kötelezettséggel” jár.

⁸⁵ „Per tale motivo la Chiesa, fin dai tempi apostolici, ha voluto conservare il dono della continenza perpetua dei chierici e si è orientata a scegliere i candidati all'ordine sacro tra i celibi”. A megjegyzésben felsorolt 2Tesz 2,15; 1Kor 7,5; 9,5; 1Tim 3,2.12; 5,9; Tit 1,6.8 hivatkozások és ehhez kapcsolt szövegek arról tanúskodnak, hogy a Kongregáció a COCHINI, *Origines apostoliques du célibat sacerdotal* által kidolgozott elméletet tette magáévá, jóllehet az említett újszövetségi helyek nem egyértelműen csak úgy érthetők, ahogyan Cochini és R. Cholij értelmezik azokat.

⁸⁶ Csak az a kérdés marad teológiailag megválaszolatlan, hogy akkor a jelöltek miért a diakónus-szentelés előtt tették és teszik mindmáig a nőtlenségi ígéretet? S hogy akkor a nem nő diakónusoknak miért kell nőtleneknek maradniuk? Vö. PETRA, *Preli spozati*, 181.

cölibátusára és arra, hogy a fölszentelt papok már a keleti egyházakban sem köthetnek házasságot. Nem véletlen, hogy egy minap megjelent jószándékú elemzés kissé povokatív szóval „a katholicitás elfeledésének” jeleit mutatja ki e latin rítusúaknak íródott instrukció említett fejezeteiben.⁸⁷

Hasonló II. János Pál pápa *Pastores dabo vobis* című apostoli buzdításának érveléséhez az a két kis szakasz, amelyben a Klérus-Kongregáció 2002. augusztus 4-én kiadott instrukciója mutatja be a lelkipásztorkodáshoz szükséges cölibátust: „A pap Krisztushoz ontológiaiilag hasonló léte az alap a közösség szolgálatára rendelt léthez. A teljes Krisztushoz tartozásból – amit a szent cölibátus megfelelően hangsúlyoz és nyilvánvalóvá tesz – fakad, hogy a pap mindenki szolgálatára áll. A cölibátus csodálatos ajándéka ugyanis a megfeszített és föltámadott Krisztus és a megváltott, megújított emberiség közötti jegyesi odaadáshoz való hasonlóságból kapja fényét és motivációját.”⁸⁸ A „cölibátus csodálatos ajándéka” kifejezés a *Tota Ecclesia* 59. pontját eleveníti föl abban az értelemben, ahogyan az *Optatam Totius* zsinati dekrétum tisztázta azt, hogy itt karizmáról van szó. De ennél lényegesebbnek tűnik itt is a jegyes-Krisztushoz való hasonlóság eszményével történő érvelés. S a papság és nőtlenség közötti ontológiai kapcsolat bizonyításának igénye itt is eléggé nyilvánvaló az instrukció 9. pontjából: „Az Egyház életének, hogy fejlődni tudjon, szüksége van [...] a papokra, akik teljesen hasonlóak Krisztushoz, megfelelnek annak a meghívásnak, hogy teljesen azonosuljanak Krisztussal, öbenne és övele gyakorolják a főpásztor Krisztusban látható erőnyeket, s akik a megfeszített és föltámadott Krisztus és a megváltott, megújított emberiség közötti jegyesi odaadáshoz való hasonlóságból kapják a fényt és motivációt. Szüksége van olyan a papokra, akik az egység és a testvéri odaadás forrásai akarnak lenni mindenki – különösen a leginkább rászoruló – számára, olyan emberekre, akik papi identitásuk példaképét a Jó Pásztorban keresik, s e példaképet belsőleg is, külsőleg is követik”. Ezek a záró szavak vonatkoztatják igazából Krisztus „megváltott, megújított” jegyesére, az Egyházra azt a jegyesmodellt, amellyel II. János Pál pápa és közvetlen munkatársai igyekeznek több mint egy évtizede teológiaiilag is igazolni a lelkipásztorkodás-

---

⁸⁷ *Uo.*, 178. A szerző a II. János Pál pápa által V. Ivanovtól átvett és 1981 óta rendszeresen megismételt „két tüdő” metaforát használja bevezető fejezetében (15-34) „a katholicitás” modelljeként, s ehhez képest érzi visszalépésnek a „polimorf tanítóhivatalt” problémásnak talált állításait.

⁸⁸ *A pap mint a plébániai közösség pásztora és vezetője*, 5. §.

hoz szükséges cölibátust.⁸⁹

5. Hol lehet egyensúlyban a két papi életforma?

Végül vizsgáljuk meg, hogyan értelmezhető ma a nős papságra vonatkozó általános rendelkezést területi alapon beszűkítő 758. kánon 3. §-a!

A II. Vatikáni Zsinat *Határozata a keleti egyházakról* területi beszűkítés nélkül kötelez mindenkit „bárhol a világon” a rítus (vagyis a keleti egyházfegyelem) megbecsülésére (OE 4), amely „a Kelet Egyházainak... joguk és kötelességük” (OE 5). Mégis köztudott, hogy 1890 óta a nős papságra vonatkozó általános rendelkezéseket és ősi egyházfegyelmet újabb és újabb területi alapon beszűkítő rendelkezések korlátozták.⁹⁰ Ezek közül a leghíresebbek a Keleti Egyházak Kongregációja által 1929-1930-ban hozott rendelkezések voltak, amelyek fokozatosan megtiltották a nős papság működését egész Amerika és Ausztrália területén.⁹¹ Ennek következményeként a keleti (ruthén) katolikus egyház tagjai tömegesen tértek át ortodoxnak, úgyhogy ma az Egyesült Államok orosz ortodox egyházának csaknem 90 %-a hajdani katolikus vagy katolikusok leszármazottja.⁹²

Mindenesetre az 1929-1930-ban hozott három rendelkezés szerepel a *CCEO* 758. kánon 3. § forrásai között, így a szentelési feltételek területi alapon történő meghatározásához járulhatnak hozzá. A *CCEO* 758. kánon 3. §-a eredeti latin szövegében így hangzik: „Circa coniugatos ad ordines sacros admittendos servetur ius particulare propriae Ecclesiae sui iuris vel normae speciales a Sede Apostolica statutae”. Bizonyos értelmezések szerint a *CCEO* meghirdetése (főként

---

⁸⁹ Vö. PETRA, *Preti sposati*, 184. elemzését.

⁹⁰ Vö. NEDUNGATT, *A Guide to the Eastern Code*, 302.

⁹¹ A *Cum data fuerit* kezdetű dekrétum (1929. márc. 1), in *AAS* 21 (1929) 152-159; *Qua sollerti alacritate* dekrétum (1930. máj. 24), in *AAS* 22 (1930) 99-105. és a *Graeci Rutheni Ritus* dekrétum (1929. márc. 1), in *AAS* 22 (1930) 346-354. A betiltás oka a latin hívek „súlyos megbotránkoztatása” volt. Vö. NEDUNGATT, „Celibate and Married Clergy”, 160. A dekrétumok tragikus következménye a katolikus egyház tömeges elhagyása lett, így mára az Egyesült Államokban már kb. 1.300 000 hajdani görög katolikus lett az ortodox egyház tagja és csak 400 000 tartozik a Rómával egyesült ukrán egyházhoz.

⁹² Vö. ROSCANU, R., „Gondolatok a görög katolikus szórványról és mai szerepéről”, in Orosz, L. (szerk.), *Orientalium Dignitas. A XIII. Leó pápa által kiadott „Keletiek méltósága” kezdetű apostoli levél centenáriuma alkalmából tartott szimpozion anyaga. 1994. november 2-4, Nyíregyháza 1995, 199.*

az azt bemutató pápai beszéd 9. §-a) elvileg már megszüntette a korábbi három rendelkezést.⁹³

Kétségtelen azonban, hogy azóta is történtek olyan lépések, amelyek a „közjó” latin értelmezésére hivatkozva fenntartják az 1929-1930-ban hozott rendelkezések érvényét.⁹⁴ Ide tartozik a Keleti Kongregáció válasza a Pittsburgh-i *sui iuris* Egyháznak, amelyben a Kongregáció megerősítette a korábbi tilalmat.⁹⁵ De ezt erősítik meg VI. Pál és II. János Pál pápáknak az illetékes pátriárkához, illetve nagyérsekhez intézett levelei is,⁹⁶ valamint a Keleti Kongregáció 1992-ben tartott rendkívüli ülése, amelyen ez volt a téma, de nem történt változtatás a korábbi három rendelkezés érvényén.

Végül tehát hazai részről kellene számot adnunk arról, hogy a Görög Katolikus Hittudományi Főiskolánkon több mint fél évszázad alatt végzett papnövendékeknek miért „csak” elenyészően kis százaléka⁹⁷ döntött „a papsághoz annyira illő nőtlenség” mellett. Hiszen a többi görög katolikus egyházban egyáltalán nem ilyen az arány. A közel-keleti görög katolikusoknál olykor fele-fele arány mutatható ki,⁹⁸ a szomszéd országokban pedig a női papság túlnyomóan nagy száma ellenére is minden *sui iuris* Egyháznak szép számmal vannak nőtlen papi hivatásai is. Talán a jubiláló prelátus úr nyugdíjba vonulása óta az élő példa, illet-

---

⁹³ Vö. CHOLIJ, R., „An Eastern Catholic Married Clergy in North America: Recent Changes in Legal Status and Ecclesiological Perspective”, in *Studia canonica* 31 (1997) 311-339. cikkében felvázolt elméleteket.

⁹⁴ Vö. MOTIUK, D., „The Code of Canons of the Eastern Churches: some Ten Years Later”, in *Studia canonica* 36 (2002) 216: „Marco Brogi, then Undersecretary of the Eastern Congregation [...] added that, while the particular law of the Ukrainian Church allows married men to the priesthood, the special norms of the Holy See limit the practice to Ukraine. In 1995 [...] Brogi reiterated the opinion that the prohibition banning ordination of married men in North America remains in effect [...]”.

⁹⁵ *Uo.*, 216-217. Vö. RACHFORD, N., „Norms of Particular Law for the Byzantine Metropolitan Church *sui iuris* of Pittsburgh, USA”, in *CLSA Proceedings* 62 (2000) 233-243.

⁹⁶ NEDUNGATT, „Celibate and Married Clergy”, 162. hivatkozik VI. Pál Szipij bíborosnak és V. Maximosz Hakim pátriárkának, és II. János Pál pápának V. Maximosz Hakim pátriárkához intézett ilyen tartalmú leveleire.

⁹⁷ Több mint 220 papból 9 pap szentelődött föl cölebszként, akiknek többsége nem egyházmegyei pap, hanem szerzetes. Vö. Janka Gy. (szerk.), *Örökség és Küldetés 1950-2000. A Nyíregyházi Görög Katolikus Papnevelő Intézet és a Szent Athanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola alapításának 50. évfordulója alkalmából rendezett tudományos konferencia anyaga. 2000. október 2-3.*, Nyíregyháza 2001, 240-241.

⁹⁸ Vö. SICKING, T., „Quelques données statistiques”, in *Proche-Orient Chrétien* 44 (1994) 69.

ve a nőtlen papi példakép is hiányzik, hiszen azóta egyáltalán nincs egyházmegyés cölebsz pap a magyar görög katolikus teológiai tanári karban.

Persze az sem zárható ki, hogy a bizalom vagy a szükséges nagylelkűség hiányzik, vagy talán egyszerűen az Úr nem ad itt annyi nőtlen papi hivatást, mint másfelé. Talán ez volna a legegyszerűbb válasz. Az sem kizárt, hogy sok keleti (ortodox) egyháznak az a sajátossága jelenik meg mostanában nálunk is, hogy jóformán csak nős klérus és a cölibátust Isten országáért közösségben vállaló szerzetesség marad időtálló. Mindenesetre ha valamiféle „szociális kényszer”⁹⁹ folytán *ad absurdum* az Istennek szentelt szüzesség és nőtlenség teljesen kivészne részegyházunkból, az nemcsak az egyházkormányzatban okozna nehezen pótolható hiányokat, hanem tragikusabb következményekkel is járhatna, hiszen a történelem tanúsága szerint olyan egyház, amelyben egészen elfogyott volna a nőtlen papi hivatás, nemigen maradhatott fenn.

---

⁹⁹ Vö. CHOLIJ, *Clerical Celibacy in East*, 132-140.

